

مالی و صورت‌های
حسابرسی
پول‌شویی
در معاملات
سهام، کالاها و خدمات

مجتبی محمودی

کارشناس ارشد حسابداری و مدرس دانشگاه

مجتبی ابراهیمی رومنجان

کارشناس ارشد حسابداری و مدرس دانشگاه

سازمان‌های مختلف، به علت دست‌یابی آسان به اکثر نقاط دنیا، طیف وسیعی از جرایم مالی را انجام می‌دهند. امروزه پول‌شویی یکی از جرایم مالی این سازمان‌ها به شمار می‌رود. پول‌شویی یک فعالیت غیر قانونی است که در طی آن درآمد و عایدات ناشی از اعمال خلاف وارد اقتصاد رسمی شده، مشروعیت قانونی می‌یابد. در این میان، حسابرسان مسئولیت بزرگی در کشف عملیات پول‌شویی به عهده دارند. یکی از مواردی که حسابرسان در جریان عملیات حسابرسی ممکن است با آن روبه‌رو شوند که منجر به عملیات پول‌شویی گردد، خرید کالا، خدمات و سهام به قیمتی بالاتر از قیمت بازار و فروش آن به قیمتی پایین‌تر از قیمت بازار است. نتایج به‌دست آمده از نظرات ۴۴ حسابرس مستقل، با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی و آزمون آماری تی استودنت یک‌طرفه نشان می‌دهد که پی‌گیری خرید کالاها، خدمات و سهام به قیمتی بالاتر از قیمت بازار و فروش آن به قیمتی پایین‌تر از قیمت بازار حسابرس را به کشف عملیات پول‌شویی در شرکت هدایت می‌کند.

مقدمه

نظیر رفاه اجتماعی و شفاف‌سازی مبادلات قرار دارد. مطالعات نشان می‌دهد که کشورهای در حال توسعه بیش‌تر در معرض فعالیت‌های پول‌شویی قرار دارند، زیرا در این کشورها به دلیل عدم نظارت‌های درست، استفاده از روش‌های غیرقانونی آسان‌تر است.

جرائم مالی نوعی از جرائم اقتصادی هستند که شامل استفاده از ابزارها و مؤسسات مالی برای به‌دست آوردن منافع مالی با وارد کردن هزینه به دیگر بازارها است. این چنین فعالیت‌هایی غیرقانونی هستند، زیرا آن‌ها اعتماد را که بزرگ‌ترین سرمایه‌ی اجتماعی یک اقتصاد است به زیر سؤال می‌برند، و هر یک از این فعالیت‌ها باید در قوانین قابل اجرا ارزیابی شوند. پول‌شویان اغلب معاملات اقتصادی اندکی را هدایت و راهبری می‌کنند و به حداکثر رساندن سود اولویت آن‌ها نیست. این نقض قوانین بازار آزاد با معرفی یک عامل غیر قابل پیش‌بینی به بازار است و در نتیجه افزایش ریسک سرمایه‌گذاری را به همراه دارد. پول‌شویی نیز یکی از انواع جرائم اقتصادی است که به شدت به عملیات گروه‌های سازمان‌یافته مرتبط است (دروفسکی و همکاران، ۲۰۱۲).^۱

در ایران، قانون مبارزه با پول‌شویی که با عنوان لایحه مبارزه با جرم پول‌شویی در ۹ ماده به مجلس شورای اسلامی

امروزه به علت تشدید جهانی‌سازی اقتصاد و رونق بازارهای مالی، همچنین اتحاد کشورهای اروپایی در زمینه‌ی تجارت از طریق یکسان‌سازی پول اروپایی و نقل و انتقال آسان کالا، خدمات و سرمایه‌ی این کشورها با یکدیگر، جرائم سازمان یافته گسترش زیادی یافته است. این جرائم از سرقت و کلاهبرداری در سطوح بین‌المللی تا دادوستد مواد مخدر، آدم ربایی، ارتشا و دیگر اعمال خلاف را دربرمی‌گیرد.

پول‌شویی برای توصیف فرایندی به کار می‌رود که در آن پول غیرقانونی یا پول کثیف یا سیاه که از فعالیت‌های مجرمانه نظیر قاچاق مواد مخدر، قاچاق اسلحه، قاچاق انسان، رشوه و اخاذی و کلاهبرداری و هرگونه فساد مالی حاصل می‌شود در طیفی از فعالیت‌ها و معاملات با ورود در یک یا چند مرحله شسته و به پول قانونی و تمیز تبدیل می‌شود. (امانی و دوانی، ۱۳۸۹)

مسئولیت عملکردی حساب‌رسان در چارچوب مسئولیت‌های حرفه‌ای شامل اشتباهات، تخلفات، سهل‌انگاری و تقلب و محدوده‌ی مسئولیت‌های قانونی در چارچوب قانون تجارت، قانون بازار سرمایه، قانون محاسبات عمومی و سایر قوانین موضوعه و همچنین حوزه‌ی مسئولیت‌های اجتماعی

تقدیم شده بود، پس از تصویب در جلسه‌ی علنی روز سه‌شنبه دوم بهمن ۱۳۸۶ و تأیید شورای نگهبان، در تاریخ ۲۴ بهمن ۱۳۸۶ توسط رئیس مجلس شورای اسلامی ابلاغ گردید و رئیس‌جمهور نیز در تاریخ هفتم اسفند ۱۳۸۶ عیناً قانون را برای اجرا به وزارت امور اقتصادی و دارایی ابلاغ کرد (مهام، ۱۳۸۸).

براساس استانداردهای حسابرسی، حسابرس ملزم است کار حسابرسی را با نگرش تردید حرفه‌ای برنامه‌ریزی و اجرا کند، یعنی حسابرس نباید پیش‌داوری کند. در حقیقت، خوش‌بینی و بدبینی در حسابرسی جایگاهی ندارد. بنابراین، در حسابرسی عموماً و به طور کلی فرض نه بر صحت و اصالت معاملات تجاری است نه بر عدم صحت و اصالت آن (مهام، ۱۳۸۳).

مروری بر استانداردهای مدون حسابرسی در ایران نشان می‌دهد که در زمینه‌ی اعمال غیرقانونی صاحب‌کار و نحوه‌ی عمل حسابرسان از سوی سازمان حسابرسی به عنوان متولی تدوین استانداردهای حسابداری و حسابرسی در ایران، هنوز استاندارد تدوین و لازم‌الاجرا نشده است. بدیهی است که تدوین استاندارد در این زمینه از ضرورت‌های استانداردنویسی در وضعیت کنونی است. استاندارد حسابرسی بین‌المللی^۲ شماره ۹ و استاندارد حسابرسی^۳ شماره ۵۴ ایالات متحد آمریکا ناظر بر اعمال غیرقانونی صاحب‌کاران است. امروزه برخی از حسابرسان ایرانی در پاسخ‌گویی به نیاز و اقدام حرفه‌ای خود و در خلاء استاندارد اعمال غیرقانونی صاحب‌کاران با فرض مسئولیت دوگانه‌ی حسابرسی و بازرسی قانونی خود علاقه‌مندند که موارد مشکوک به پول‌شویی را در بخش سایر الزامات و مقررات قانونی گزارش کنند. اما در موارد زیادی، حسابرس مسئولیت بازرس قانونی را عهده‌دار نیست. همچنین در صورت وجود استاندارد، حسابرس تأثیر فعالیت‌های مشکوک به پول‌شویی را در سطح صورت‌های مالی تعیین کرده و بر اساس قضاوت حرفه‌ای خود گزارش مشروط یا مردود صادر می‌کند (دیلمی پور، ۱۳۹۰).

دولت آمریکا مسئولیت‌های ایجابی ضد پول‌شویی را بر عهده‌ی برخی مؤسسات مالی از جمله بانک‌ها، شرکت‌های در تصرف بانک‌ها، دلان، قمارخانه‌ها و فعالیت‌های بازرگانی خدمات پولی وضع کرده است. به موجب "قانون رازداری بانکی" مؤسسات مالی ملزم هستند، معاملات پولی بیشتر از ده هزار دلاری مشتری را گزارش کنند. همچنین دولت مؤسسات مالی را ملزم کرده است که در مورد مشتریان مشکوک به دست داشتن در فعالیت‌های پول‌شویی، در گزارش فعالیت مشکوک،

به دولت گزارش کنند (دیلمی پور، ۱۳۹۰).

پول‌شویی معمولاً تأثیر مستقیم بر صورت‌های مالی نداشته و تأثیر غیر مستقیم آن از طریق افزایش بدهی‌های احتمالی ناشی از شکایات و دعاوی مرتبط با پول‌شویی است. استاندارد ۵۴ حسابرسی آمریکا در مورد فعالیت‌های غیرقانونی صاحب‌کاران، حسابرسان را ملزم نمی‌کند که رویه‌های حسابرسی خود را با هدف کشف فعالیت‌های غیرقانونی صاحب‌کاران که تأثیر مستقیم بر صورت‌های مالی دارند طراحی کنند، بلکه کافی است که حسابرسان از امکان فعالیت‌های غیرقانونی صورت پذیرفته با تأثیر غیرمستقیم آن آگاه باشند.

در صورتی که حسابرس نسبت به وقوع پول‌شویی باور داشته باشد که فعالیت‌های پول‌شویی تأثیر بااهمیتی بر صورت‌های مالی داشته و به درستی توضیح داده نشده و یا در صورت‌های مالی افشا نشده است، به موجب استاندارد ۵۴ حسابرسی، باید در مورد صورت‌های مالی نظر مردود یا مشروط صادر کند. همچنین در صورت ممانعت صاحب‌کار از تحصیل مدارک پشتوانه‌ی کافی توسط حسابرس، در ارزیابی اهمیت فعالیت‌های غیرقانونی نسبت به صورت‌های مالی موجب می‌شود که معمولاً حسابرس گزارش عدم اظهارنظر صادر کند. در صورت استنکاف صاحب‌کار از پذیرش گزارش اصلاح‌شده‌ی حسابرسی ناشی از فعالیت‌های غیرقانونی موجب می‌شود که حسابرس استعفا کرده و مراتب را به طور کتبی و با بیان دلایل استعفا به کمیته‌ی حسابرسی و یا هیئت مدیره گزارش کند (دیلمی پور، ۱۳۹۰).

مواردی از وضعیت‌هایی که حسابرس در جریان عملیات حسابرسی ممکن است با آن روبه‌رو شود و به باور وجود پول‌شویی برسد شامل:

- خرید کالاها و خدمات به قیمت بیش‌تر از قیمت بازار و فروش کالاها و خدمات به قیمتی کم‌تر از قیمت بازار.
- خرید سهام با قیمتی بالاتر و بلافاصله با مدتی کمی فاصله، فروش آن به قیمت کم‌تر.

مسئولیت عملکردی حسابرسان در حوزه‌ی فساد به‌طور اعم و تقلب و پول‌شویی به‌طور اخص در چارچوب مسئولیت‌های حرفه‌ای شامل اشتباهات، تخلفات، تعهد، سهل‌انگاری و تقلب از یک‌طرف و محدوده‌ی مسئولیت‌های قانونی در چارچوب قانون تجارت، مواد ۱۴۴ تا ۱۵۶ و مواد ۱۱۷ تا ۱۲۹ قانون بازار سرمایه، قانون محاسبات عمومی ماده‌ی ۱۳۲ و سایر قوانین موضوعه و همچنین حوزه‌ی مسئولیت‌های اجتماعی نظیر رفاه اجتماعی و شفاف‌سازی مبادلات قرار دارد (امانی و دوانی، ۱۳۸۹).

اهداف تحقیق

پول‌شویان اغلب به یاری اشخاص حرفه‌ای از جمله حسابداران و وکلا نیاز دارند. پول‌شویان اغلب بدون آگاهی حسابداران از اهداف واقعی آنان از کمک حسابداران بهره‌مند می‌شوند (دیلمی پور، ۱۳۹۰).

مدیر فنی انجمن حسابداران رسمی آمریکا می‌گوید: "اگر مؤسسات حسابرسی، کشف تقلب را به عنوان مرکز ثقل خدمات خود قرار ندهند نه تنها با خطر از بین رفتن اعتبار خود روبه‌رو خواهند بود بلکه بقای آن‌ها نیز به خطر خواهد افتاد." در واقع از آن‌جا که یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های حرفه‌ی حسابرسی، همانند بسیاری از حرفه‌ها، ارائه‌ی خدمت به جامعه است و بقای آن نیز در گرو توانایی برآوردن خواسته‌هایی است که جامعه از وی انتظار دارد. بنابراین، باید با تغییر در خواسته‌ها و یا اهمیت آن‌ها، حرفه‌ی حسابرسی نیز خود را با آن‌ها هماهنگ سازد (امانی و دوانی، ۱۳۸۹).

امروزه از حسابرسان انتظار می‌رود که جوامع خود را در پاک‌سازی از آفت پول‌شویی یاری دهند و حسابداران برای برآوردن موفقیت‌آمیز این خواسته‌ی اجتماعی از استانداردهای حرفه‌ای بهره می‌گیرند (دیلمی پور، ۱۳۹۰).

مؤسسه‌های حسابرسی ملزم‌اند با به‌کارگیری روش‌های مناسب، شرکا و کارکنان خود را از مقررات مرتبط قوانین جزایی، و نیز الزامات مرتبط قوانین مقابله با پول‌شویی آگاه سازند و آموزش‌های لازم را برای شناخت و نحوه‌ی برخورد با فعالیت‌هایی که می‌تواند به پول‌شویی ربط داشته باشد، ارائه دهند. در این زمینه، تدوین رهنمودهای آموزشی می‌تواند سودمند واقع شود. سطح آموزش هر فرد باید متناسب با خطر مواجهه‌ی آن فرد با پول‌شویی و نقش و مرتبه‌ی حرفه‌ای وی در مؤسسه باشد. در هر حال، مدیران مؤسسه‌ی حسابرسی فارغ از نقشی که در مؤسسه برعهده دارند باید از الزامات حرفه‌ای و مقررات پول‌شویی شناخت داشته باشند (مهام، ۱۳۸۸).

با توجه به موارد یادشده هدف اصلی این تحقیق آگاهی دادن به حسابرسان در ایفای تعهدات و مسئولیت آن‌هاست. چرا که در این تحقیق برخی از نمونه‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد که ممکن است پول‌شویان از آن‌ها برای انجام اعمال خلاف خویش استفاده کنند. در این تحقیق به حسابرسان آگاهی داده می‌شود که آیا پول‌شویان می‌توانند اعمال خلاف و جنایتکارانه‌ی خویش را در سایه‌ی معاملات قانونی سهام، کالاها و خدمات مخفی کنند؟

ازاین‌رو، این تحقیق به دنبال افزایش سطح علمی حسابداران و آگاهی دادن به حسابرسان در زمینه‌ی پول‌شویی و موارد مواجهه با آن است. مواردی در این تحقیق بررسی

می‌شود که ممکن است در زمره‌ی فعالیت‌های مشکوک به پول‌شویی قرار گیرند، پس حسابرسان باید در مواجهه با این موارد با دقت و حساسیت ویژه‌ای به بررسی معاملات و صورت‌های مالی بپردازند.

این پژوهش به دنبال پاسخ به سوالات زیر می‌باشد:

۱- آیا بررسی خرید کالاها و خدمات به قیمتی بیشتر از قیمت منصفانه‌ی بازار و فروش کالاها و خدمات به قیمتی کم‌تر از قیمت منصفانه‌ی بازار، حسابرسان را به کشف عملیات پول‌شویی در شرکت هدایت می‌کند؟

۲- آیا بررسی خرید سهام با قیمتی بالاتر از قیمت منصفانه‌ی بازار و بلافاصله پس از زمان اندکی، فروش آن به قیمتی پایین‌تر از قیمت منصفانه‌ی بازار، حسابرسان را به کشف عملیات پول‌شویی در شرکت هدایت می‌کند؟

بر اساس سؤالات مطرح شده، فرضیه‌های زیر مطرح می‌شود:

۱- بررسی خرید کالاها و خدمات به قیمتی بیش از قیمت منصفانه‌ی بازار و فروش کالاها و خدمات به قیمتی کم‌تر از قیمت منصفانه‌ی بازار، حسابرسان را به کشف عملیات پول‌شویی در شرکت هدایت می‌کند.

۲- بررسی خرید سهام با قیمتی بالاتر از قیمت منصفانه‌ی بازار و بلافاصله با مدت کمی فاصله، فروش آن به قیمتی پایین‌تر از قیمت منصفانه‌ی بازار، حسابرسان را به کشف عملیات پول‌شویی در شرکت هدایت می‌کند.

این پژوهش از حیث روش، توصیفی - پیمایشی و از حیث هدف، کاربردی است. در این تحقیق برای گردآوری اطلاعات مربوط به مبانی نظری و ادبیات موضوع، از منابع کتابخانه‌ای، مقالات، کتاب‌ها و قوانین مرتبط استفاده شده است. همچنین گردآوری داده‌ها و اطلاعات مربوط به تحلیل و آزمون فرضیه‌ها از طریق پرسشنامه صورت گرفته است. پرسشنامه شامل دو بخش است که در بخش اول، سؤالات عمومی مربوط به پاسخ‌دهندگان و در بخش دوم سؤالات مربوط به آزمون فرضیه‌ها مطرح شده است. در این تحقیق از نظرات ۴۴ حسابرسان مستقل، شاغل در مؤسسات حسابرسی برای آزمون فرضیه‌ها استفاده شده است.

در این تحقیق روایی پرسشنامه از طریق پالایش مکرر اساتید حسابداری به صورت استاندارد درآمده و با استفاده از روش دلفی تأیید شده است. برای اعتبار پایایی پرسشنامه از آزمون ضریب آلفای کرونباخ برای محاسبه‌ی سازگاری اجزاء استفاده شده که این ضریب برابر با ۰/۹۶ درصد است.

جامعه‌ی آماری این تحقیق شامل کلیه‌ی حسابرسان مستقل شاغل در مؤسسات حسابرسی در سراسر کشور است. در این

پس از آزمون فرضیه‌ی بالا و بررسی میزان صحت آماری نمونه‌گیری، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که: "بررسی خرید کالاها و خدمات به قیمتی بیش‌تر از قیمت منصفانه‌ی بازار و فروش کالاها و خدمات به قیمتی کم‌تر از قیمت منصفانه‌ی بازار، حسابرس را به کشف عملیات پول‌شویی در شرکت هدایت می‌کند."

فرضیه‌ی دو: بررسی خرید سهام با قیمتی بالاتر از قیمت منصفانه‌ی بازار و بلافاصله با مدت کمی فاصله، فروش آن به قیمتی پایین‌تر از قیمت منصفانه‌ی بازار، حسابرس را به کشف عملیات پول‌شویی در شرکت هدایت می‌کند.

جدول دو، فراوانی، میانگین و انحراف معیار این فرضیه را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار به ترتیب ۴ و ۱,۱۲ است.

جدول ۲- داده‌های مربوط به فرضیه‌ی دوم

انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میزان
۱,۰۵	۴,۰۹	۲۰	۱۳	۷	۳	۱	تعداد داده

تحقیق برای جمع‌آوری نظرات حسابرسان مستقل از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده شده است. از این‌رو، به صورت تصادفی ۶۰ پرسشنامه بین حسابرسان مستقل توزیع شده است که از آن میان ۴۴ پرسشنامه به‌منظور تحلیل آماری انتخاب شده است.

آزمون فرضیه‌ها و تجزیه و تحلیل یافته‌ها

فرضیه‌ی یک: بررسی خرید کالاها و خدمات به قیمتی بیش‌تر از قیمت منصفانه‌ی بازار و فروش کالاها و خدمات به قیمتی کم‌تر از قیمت منصفانه‌ی بازار، حسابرس را به کشف عملیات پول‌شویی در شرکت هدایت می‌کند.

جدول یک فراوانی، میانگین و انحراف معیار فرضیه‌ی فوق را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، میانگین و انحراف معیار به ترتیب ۴,۰۹ و ۱,۱۲ است.

جدول ۱- داده‌های مربوط به فرضیه‌ی اول

انحراف معیار	میانگین	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	میزان
۱,۱۲	۴	۱۹	۱۲	۹	۲	۲	تعداد داده

پس از بررسی‌های آماری مختلف با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که: "بررسی خرید سهام با قیمتی بالاتر از قیمت منصفانه‌ی بازار و بلافاصله با مدت کمی فاصله، فروش آن به قیمتی پایین‌تر از قیمت منصفانه‌ی بازار، حسابرس را به کشف عملیات پول‌شویی در شرکت هدایت می‌کند."

سخن آخر

برخورد حسابرسان با تقلب موضوع جدیدی نیست و استانداردهای حسابرسی نیز به‌صراحت به آن اشاره کرده‌اند. براساس استانداردهای حسابرسی شماره یک آمریکا، حسابرس باید به اطمینان معقولی مبنی بر عاری بودن صورت‌های مالی از تحریف بااهمیت ناشی از اشتباه و یا تقلب دست یابد. نتایج به‌دست آمده از فرضیه‌ی اول و تأیید آن، بدین معناست که حسابرسان باید به بررسی موارد مربوط به خرید کالاها و خدمات به قیمتی بالاتر و فروش آن به قیمتی پایین‌تر بپردازند و احتمال این می‌رود که این کار از طرف مدیران شرکت‌ها در جهت انجام پول‌شویی صورت گرفته باشد و با بررسی آن می‌توانند به وجود پول‌شویی در شرکت‌ها پی ببرند. همچنین براساس نتایج به‌دست آمده از فرضیه‌ی دوم حسابرسان باید به بررسی موارد مربوط به خرید سهام به قیمتی بالاتر و فروش آن به قیمتی پایین‌تر بپردازند و احتمال این می‌رود که این کار به قصد پول‌شویی صورت گرفته باشد و با بررسی آن می‌توان به وجود پول‌شویی در شرکت‌ها پی برد. اکنون با توجه به مسئولیت حسابرسان در قبال کشف

پول‌شویی با در نظر گرفتن قانون مبارزه با پول‌شویی از منظر حسابرسی صورت‌های مالی، حسابرس باید وجود این معاملات مشکوک را در گزارش حسابرسی افشا کند و همچنین معاملات و عملیات مشکوک را به مراجع ذی‌صلاح که شورای عالی مبارزه با پول‌شویی تعیین می‌کند، گزارش نماید.

پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی

پیشنهاد می‌شود موارد زیر که می‌توان موارد غیر قانونی و اعمال خلاف خویش را در سایه آن مخفی کرد، مورد بررسی قرار گیرند:

- ۱- بررسی صورت‌حساب‌های غیرواقعی و خروج وجه از شرکت و زدویند مقامات شرکت با فروشندگان در کشف پول‌شویی مؤثر است.
- ۲- بررسی مناقصات بدون تشریفات و برخلاف روش‌های مرسوم و متداول قانونی و یا مناقصات با زدویند، حسابرس را به کشف عملیات پول‌شویی هدایت می‌کند.
- ۳- بررسی تعدیل مبلغ قراردادها به طوری که مبالغ تعدیل شده بیش از مبالغ اولیه‌ی قرارداد باشد، حسابرس را به کشف عملیات پول‌شویی هدایت می‌کند.
- ۴- بررسی معاملاتی که تعیین هویت طرفین معامله مشکل باشد، حسابرس را به کشف عملیات پول‌شویی هدایت می‌کند.
- ۵- بررسی معاملات ارزی با حجم بالا و در شکل نامتعارف، حسابرس را به کشف عملیات پول‌شویی هدایت می‌کند.

پی‌نوشت

1-Rafa Drezewski et al
2- ISACA

3- SAS
4-AICPA

منابع

۱. برناردی، چاپ اول، انتشارات کلک آزادگان، سال ۱۳۸۱.
۶. مهم کیهان. «قانون مبارزه با پول‌شویی از منظر حسابرسی صورت‌های مالی». دوماهنامه‌ی حسابرس، بهمن ۱۳۸۸.
7. Compin, Frederic. "The role of accounting in money laundering and money dirtying". Critical Perspectives on Accounting, ((2008 602-591
8. RafaDrezewski, Jan Sepielak, Wojciech Filipkowski. "System supporting money laundering detection". Digital Investigation 9 21-8 (2012)

۱. امانی علی، دوانی غلامحسین. «فساد، تقلب، پول‌شویی و وظیفه‌ی حسابرسان». فصلنامه‌ی حسابدار رسمی، شماره ۱۲، زمستان ۱۳۸۹.
۲. بهرام‌زاده حسینعلی، شریعتی حسین. «روش‌های مبارزه با پول‌شویی». ماهنامه‌ی تدبیر، شماره ۱۴۹، مهر ماه ۱۳۸۳.
۳. دیلمی‌پور عباس. «اقتدار حسابرسان و پول‌شویی». روزنامه‌ی دنیای اقتصاد، شماره ۲۵۴۱، صفحه ۹، ۱۳۹۰/۱۰/۷.
۴. شاکری عباس. «مطالعه‌ی تطبیقی قوانین مبارزه با پول‌شویی در ایران و جهان». فصلنامه‌ی تازه‌های اقتصاد، شماره ۱۲۹، پاییز ۱۳۸۹.
۵. رابینسون جفری. «شستشوی پول آلوده». ترجمه آلبرت